Motion till riksdagen 1987/88:So483

av Margareta Andrén och Börje Stensson (fp) om lagfäst rätt till rökfri miljö

Mot.
1987/88
So483–488

Det råder inte längre något tvivel om att tobaksröken är det mest spridda cancerframkallande ämnet i vår miljö. Även de som inte röker själva drabbas. Hittills har sjutton vetenskapliga undersökningar från olika länder funnit en ökad risk för lungcancer på grund av passiv rökning. Åtta rapporter har förknippat passiv rökning med andra cancerformer. Rökiga miljöer medför allvarliga besvär och obehag för astmatiker och allergiker liksom för många icke-rökare i allmänhet. Barn är särskilt utsatta.

Redan år 1983 utgav socialstyrelsen och arbetarskyddsstyrelsen gemensamt allmänna råd om begränsning av tobaksrökning i lokaler av gemensamhetskaraktär. Råden har som mål att ingen mot sin vilja skall utsättas för obehag eller hälsorisk på grund av tobaksrökning i gemensamhetslokaler där både rökare och icke-rökare har rätt eller skyldighet att vistas. Råden söker dock även tillgodose rökares intressen. De båda myndigheterna bedriver fortlöpande information om råden, och vissa framsteg har också kunnat noteras. Samtidigt står det klart att de allmänna råden är just "råd" och på många håll har ytterst långsamma – eller alls inga – framsteg gjorts på grund av motstånd eller bristande förståelse hos lokala beslutsfattare, arbetsgivare m. fl.

Det kan tyckas självklart att allmänna råd från två centrala statliga myndigheter skulle tas på största allvar åtminstone beträffande offentliga lokaler som statliga eller kommunala myndigheter ansvarar för. Men så är inte fallet.

Enkäter som genomförts av socialstyrelsen visar exempelvis att man inte ens inom sjukvården kan tillförsäkra personal och patienter en rökfri miljö. Rökregler saknas i alltför många väntlokaler för resande med allmänna kommunikationer, och som argument för detta kan man få höra "att vår lokal är så liten att vi inte har plats för rökfritt"! Det borde väl vara självklart att det i en liten offentlig lokal i så fall är r ö k n i n g e n som inte "får plats".

Ett exempel på stora väntlokaler, där rökfritt ändå borde vara självskrivet, är större delarna av Stockholms central. Den blir genom pågående överdäckning mer och mer "underjordisk" och är också genom underjordiska gångar sammanbyggd med tunnelbanan.

Nyligen inträffade i London vid Kings Cross tunnelbanestation en stor brand som fick svåra konsekvenser i form av många döda och skadade. Stockholms tunnelbana är i jämförelse med Londons modernare, luftigare

1 *Riksdagen 1987/88. 3 saml. Nr So483–488*

och mindre komplicerad. Vissa stationer som t. ex. T-centralen är dock så omfattande med flera plan att räddningsarbetet vid en brand kan bli lika komplicerat som på Kings Cross.

Räddningschefen i Stockholm säger i en tidningsartikel: "Sammanfattningsvis måste konstateras att en brand med allvarliga konsekvenser kan inträffa i Stockholms tunnelbana. Ombyggnader där brännbart material används, skräp i förening med olja och fett eller brännbara konstruktioner i äldre rulltrappor kan förorsaka bränder som förhindrar en trygg utrymning."

Det behövs bara en tappad, brinnande cigarrett bland allt skräp och annat brännbart material för att brand skall uppstå i t. ex. T-centralen. Den risken måste på alla sätt förhindras. Ett viktigt inslag i att förebygga detta är att inte tillåta rökning.

1982 infördes rökförbud på alla underjordiska tunnelbanestationer men utan sanktion för överträdelse. Dessutom infördes inte något liknande förbud på SJ:s område och centralstationen. Följden har blivit att bestämmelsen överträds i allt högre grad och att det tidigare framgångsrika arbetet på att skapa rökfria umgängesformer på kollektiva trafikmedel alltmer raseras.

Under senare tid har dock Storstockholms lokaltrafik skärpt sina bestämmelser när det gäller rökning i tunnelbanestationerna. Personalen skall nu mer aktivt verka för att rökförbudet följs. Den nya skyltningen är inte längre enbart en rekommendation utan en direkt uppmaning att inte röka. Förbudet grundar sig framför allt på säkerhetsskäl. En logisk konsekvens är att ett liknande förbud nu borde gälla även i SJ:s centralstation.

För att snabbt få enhetliga förbättringar över hela landet framstår det nu som oundgängligt att lagfästa rätten till rökfri miljö. Åtminstone bör det bli obligatoriskt för dem som bär ansvaret för en offentlig lokal att införa regler för rökningen, så att inte fullständig anarki kan fortsätta att råda. Detta var också tanken i det lagförslag som framlades av den statliga tobakskommittén år 1981 och som avsågs bli tvingande för de lokalansvariga, men inte innehöll några påföljder mot enskilda rökare.

Många andra länder inför nu lagar om rökfritt i offentliga lokaler, och där drar man sig inte ens för att straffbelägga rökningen för enskilda rökare. I Belgien kan den som röker i en offentlig lokal dömas till böter, först på ca 40 kr. men vid upprepade förseelser på ända upp till 2 500 kr. I Norge föreligger i stortinget ett förslag till "Lov om vern mot tobaksskader" som även inbegriper arbetslokaler. I USA har allt flera delstater lagstiftat om rökfri offentlig miljö. Till och med i Danmark, där man tidigare visat mindre förståelse för den passiva rökningens problem, införs nu rökfria zoner med allmänt rökförbud på sjukhus m. m. Sverige riskerar att hamna ordentligt på efterkälken, trots att erfarenheten lika väl som en rad olika opinionsundersökningar visar att det finns en massiv, positiv inställning till rökfria, miljöer bland allmänheten, inkl. bland dem som själva röker.

Det är alltför ofta enskilda beslutsfattare som stoppar utvecklingen, antingen de nu är rökare som saknar förståelse för rökningens miljöproblem eller icke-rökare som drar sig för att agera så länge kraftfullt, "officiellt" stöd saknas.

Det är därför hög tid att vidta mer kraftfulla åtgärder för att säkra rätten till

rökfri miljö. De som ansvarar för gemensamhetslokaler bör åläggas skyldighet att vidta åtgärder enligt de allmänna rådens anvisningar. Ett minimikrav är att sådan skyldighet gäller beträffande offentliga lokaler inom statlig och kommunal verksamhet.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet att lagfästa rätten till rökfri miljö.

Stockholm den 26 januari 1988

Margareta Andrén (fp) *Börje Stensson (fp)*